

Суховієнко Наталія Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, логопед вищої категорії, сурдопедагог, сертифікований
гештальт-психотерапевт, логопед сурдологічного кабінету
Комунального некомерційного підприємства «Черкаська обласна лікарня Черкаської обласної ради»,
Черкаси, Україна

E-mail: chrysantemum14@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0528-9494>

Researcher ID: HNB-5934-2023

Scopus: 58940142000

Литвин Інна Миколаївна

кандидат педагогічних наук, логопед, старший викладач кафедри початкової і спеціальної освіти
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Черкаси, Україна

E-mail: ln.litvin19@vu.cdu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8946-1449>

Researcher ID: MFJ-0381-2025

Мовленнєвий розвиток у контексті раннього логопедичного втручання

У статті висвітлено особливості раннього логопедичного втручання в ситуаціях порушення мовленнєвого розвитку дітей раннього віку. Актуальність дослідження полягає в тому, що мовлення є одним із провідних механізмів формування особистості, тому порушення його розвитку на ранніх етапах онтогенезу є не лише індивідуальною проблемою дитини, а й викликом для освітньої системи. Ефективність логопедичної допомоги безпосередньо залежить від часу її надання. Метою статті є наукове обґрунтування підходів до вивчення особливостей мовленнєвого розвитку дітей раннього віку й визначення ефективних напрямів логопедичного втручання з метою своєчасної профілактики та корекції порушень мовлення. Методами дослідження стали компаративістика, аналіз, систематизація, порівняння, які дали змогу проаналізувати український досвід, виділити ключові аспекти й систематизувати результати. Сформульовано наукові й практичні завдання дослідження. Перелічено сфери розвитку дитини, які передують розвитку мовлення: фізичну, когнітивну, соціальну. Доведено доцільність підходу раннього втручання через гнучкість та адаптивність мозку в ранньому віці. Висвітлено головні три тези послуги раннього втручання: розуміння самобутності дитини, ключова роль раннього віку, важливість найближчого оточення. Визначено чинні наукові підходи щодо означеної теми: психолінгвістичний, психофізіологічний, психолого-педагогічний, діагностико-корекційний, інтерактивно-комунікативний, біоекологічний, компетентнісний. Дослідження дало змогу зробити такі висновки: мовленнєвий розвиток у ранньому віці є надзвичайно чутливим періодом для формування не лише мовленнєвої функції, а й загального психічного розвитку дитини; своєчасне логопедичне втручання на ранніх етапах дає змогу значною мірою запобігти ускладненню мовленнєвих порушень, зменшити ризик вторинних відхилень; поєднання логопедичного, психологічного, педагогічного й медичного компонентів є найбільш ефективним; розвиток системи раннього втручання потребує державної підтримки, міжвідомчої взаємодії та підвищення професійної компетентності фахівців. Перспективами дослідження є вивчення ефективності сімейно-орієнтованих моделей логопедичної допомоги, а також порівняльний аналіз міжнародного досвіду.

Ключові слова: раннє втручання, розвиток дитини, мовлення, логопедичний вплив, ранній розвиток, дитина, цілеспрямований вплив.

Вступ. Мовлення – один із провідних механізмів формування особистості, інтеграції дитини в соціальне середовище й опанування нею базових знань і навичок. Саме тому порушення мовленнєвого розвитку на ранніх етапах онтогенезу стають не лише індивідуальною проблемою дитини, а й викликом для освітньої, медичної та соціальної систем держави. В умовах сучасного українського суспільства, яке переживає глибокі трансформації, викликані війною, соціальною нестабільністю й зростанням психоемоційного

навантаження на сім'ї з дітьми, спостерігається збільшення кількості дітей із затримками мовлення, вторинними порушеннями мовленнєвого розвитку, а також складними комплексними порушеннями. Світова практика переконливо доводить, що ефективність логопедичної допомоги безпосередньо залежить від часу її початку: чим раніше виявлено й скориговано мовленнєві труднощі, тим більша ймовірність повноцінного розвитку мовлення й запобігання супутнім вторинним відхиленням. Концепція раннього втручання, яка стрімко розвивається у світовому науковому та практичному дискурсі, охоплює міждисциплінарний підхід до дитини з порушеннями розвитку, включаючи медичний, психологічний, педагогічний і логопедичний компоненти. При цьому мовлення визнається ключовим індикатором якості психічного розвитку, а отже, і важливою мішенню для ранньої логопедичної допомоги. Відповідно до визначення Європейської асоціації раннього втручання, раннє втручання – це заходи, орієнтовані на розвиток дитини раннього віку, а також на супровід батьків цієї дитини. Підхід раннього втручання спрямовується на дитину, а також розповсюджується на її батьків, членів родини й соціальне оточення загалом. Відсутність єдиного підходу до діагностики та корекції мовленнєвих порушень у дітей раннього віку, недостатнє ресурсне забезпечення фахівців, а також фрагментарність міжвідомчої взаємодії створюють перепони для реалізації ефективних програм підтримки дітей із мовленнєвими труднощами.

У цьому контексті дослідження мовленнєвого розвитку в умовах раннього логопедичного втручання пов'язане з вирішенням низки важливих наукових і практичних завдань, серед яких:

- розроблення діагностичних інструментів для раннього виявлення мовленнєвих порушень;
- обґрунтування ефективних логопедичних стратегій, адаптованих до вікових особливостей дітей раннього віку;
- інтеграція логопедичних втручань у комплексні програми міждисциплінарної допомоги;
- підтримка батьків у процесі мовленнєвого розвитку дитини й підвищення їхньої компетентності;
- сприяння формуванню єдиної моделі раннього логопедичного супроводу, узгодженої з міжнародними стандартами.

Таким чином, ця тема не лише відповідає сучасним науково-практичним викликам у галузі дитячого розвитку, а і є стратегічно важливою для вдосконалення системи спеціальної освіти й реабілітації в Україні та забезпечення кожній дитині рівного старту в житті.

Провідні методологічні ідеї вітчизняних педагогів І. Гавриленко, Е. Данілавичюте, О. Константинов, О. Костенко, З. Ленів, М. Породько, О. Савченко, Є. Соботович, В. Тарасун, Л. Шевчук та інших стали засадами для подальших логопедичних розвідок багатьох досліджень. Теоретичні праці щодо проблем формування мовленнєвої компетентності в дітей, зокрема їх лексичної, фонетичної, граматичної, діалогічної складових, досліджували А. Богуш, О. Василенко, Н. Гавриш, Н. Луцан, Т. Поліщук, М. Полянська, Л. Осадча. Вивчення й розроблення проблематики раннього втручання зацікавили вітчизняних і закордонних дослідників, серед яких – С. Барет, Ж. Боавіда, М. Гуральнік, Н. Доброва-Кроп, А. Заплатинська, Р. Маквільям, С. Меісілс, Н. Міхановська, Т. Міщук, Т. Мур, А. Кравцова, М. Кропивницька, Г. Кукуруза, Т. Панченко, І. Пасічник, А. Серано, О. Скланська, Т. Стасенко, Д. Хекман, Д. Шонкоф.

Мета та завдання дослідження. Мета статті – науково обґрунтувати підходи до вивчення особливостей мовленнєвого розвитку дітей раннього віку та визначити ефективні напрями логопедичного втручання з метою своєчасної профілактики й корекції порушень. Завдання дослідження: проаналізувати фактори готовності дитини до навички мовлення; визначити доцільність раннього втручання як послуги саме раннього віку дитини; визначити ключові тези й переваги послуги раннього втручання; систематизувати наукові підходи до питання раннього логопедичного втручання; розглянути роль раннього логопедичного втручання в системі міждисциплінарної допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями. **Матеріали та методи дослідження.** Щоб досягти поставленої мети, застосовано методи компаративістики, аналізу, систематизації, порівняння, які дали змогу проаналізувати український досвід, виділити ключові аспекти й систематизувати результати.

Результати дослідження. Розвиток мовлення в процесі онтогенезу відбувається паралельно з фізичним і розумовим розвитком. Усі психічні процеси в дитини – сприймання, пам'ять, увага, мислення, цілеспрямована поведінка – постають за безпосередньої участі мовлення (Блеч, 2023: 65). Ми погоджуємося з твердженням дослідниці О. Літвінової, що «мовленнєву діяльність характеризують багатозначність, багаторівнева структура, рухливість і зв'язок з усіма іншими психічними функціями» (Літвінова, 2013: 344). Втручання на ранньому етапі розвитку дитини, який є критичним періодом формування мозку й загального розвитку дитини, може впливати на довгостроковий успіх дитини, її здоров'я та щасливе доросле життя (Катюрженко, 2023: 205–206).

Розвитку мовлення передують розвиток інших сфер дитини:

- фізичної сфери – нормалізація тону, збільшення рухливості кінцівок і розвиток рухливості органів артикуляційного апарату, зміцнення його м'язів унаслідок процесів смоктання, жування та ковтання;

– когнітивної сфери – формування вміння наслідувати, зосереджувати увагу на предметах і в подальшому на мовленні іншої людини, формування процесів пам'яті й мислення для створення дитиною власної картини висловлювання;

– соціальної сфери – формування домовленісних навичок комунікації для побудови стосунків уже з допомогою мовлення (Бабич, Сенедяк, 2022: 213).

По суті, це є фактори, що визначають, чи готова дитина до освоєння навички мовлення.

Виражені порушення мовленнєвого розвитку спостерігаються не тільки в дітей із затримками психічного розвитку, а й у всіх категорій осіб із порушеннями психофізичного розвитку, виникнувши, значні порушення мовленнєвого розвитку самостійно не зникають, а, навпаки, закріплюються й вимагають логопедичного втручання (Черніченко, 2023: 47–48). За твердженнями дослідниці А. Король (що підтверджується іншими численними дослідженнями), реалії сьогодення показують, що мовленнєві порушення нерідко супроводжуються іншими станами дитини, зокрема розладами аутистичного спектра (РАС), синдромом дефіциту уваги та гіперактивності (СДУГ), специфічними розладами розвитку шкільних навичок, а також можуть бути наслідком неврологічних уражень або психоемоційних травм (Король, 2025: 145). Історичний шлях послуги раннього втручання починається з другої половини ХХ століття. «Перші програми раннього втручання в розвинених країнах світу з'явилися в середині минулого століття під впливом двох факторів: (1) розвиток у суспільстві мережі послуг для людей з інвалідністю, яка мала би охоплювати увесь життєвий цикл від народження до старості; (2) публікації результатів низки наукових досліджень, що доводили велику пластичність головного мозку дитини впродовж перших років життя, важливість перших років життя у формуванні особистості дитини, її соціальному розвитку» (Слозанська, Горішна, 2023: 37). Вивчаючи концепцію раннього втручання дітям із різними особливими потребами на прикладі досвіду різних країн світу, група українських учених сформулювала головні три тези, на яких базується послуга:

– «розуміння самотності дитини, її інтересів, допомога в становленні самооцінки буде стимулом позитивного розвитку дитини;

– ранні періоди життя відіграють особливу роль у розвитку особистості;

– людина – перш за все соціально істота і тому не може розвиватися без контактів з навколишнього людьми, а найближчим оточенням дитини є, першу чергу, її сім'я і близькі» (Сухіна, Риндер, Скрипник, 2017: 22).

Доцільність послуги раннього втручання також підтверджують дослідниці І. Долінчук та Н. Журбей, які слушно зауважують, що саме в період раннього розвитку дитини її мозок найбільш гнучкий і здатний до адаптації, тому раннє втручання може мати величезний вплив на формування мозкової структури та функціональності (Долінчук, Журбей, 2023: 127). Важливість повноцінного розвитку мовлення не має сумнівів, тому в ситуації, коли виникають труднощі мовлення на ранньому етапі розвитку дитини, сім'ї варто скористатися послугою раннього втручання. Дослідниці Т. Панченко й А. Заплатинська, вивчаючи проблему раннього втручання, звертають увагу на те, що послуга дає можливість забезпечувати перелік різноманітних потреб сімей із дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку, а також ефективно запобігати інвалідизації дитини. «Вчасне надання послуги раннього втручання дозволяє забезпечити потребу батьків у психологічній і професійній допомозі, створити умови для максимально ефективного використання наявного потенціалу дитини для її розвитку, підготувати дитину до інклюзивного навчання» (Панченко, Заплатинська, 2018: 12). Спираючись на програму «Батьки за раннє втручання в Україні» (Програма «Батьки за раннє втручання в Україні», 2025), що започаткована Національною асамблеєю людей з інвалідністю України та Благодійним фондом «Інститут раннього втручання», коротко сформулюємо низку переваг програми раннього втручання: система основана на пріоритетах сім'ї й потребах дитини, надається в природному середовищі дитини; програма розвиває її можливості для повноцінного зростання, розвитку, навчання; допомагає сім'ї зміцнити родинні стосунки, підвищити обізнаність; є професійною послугою для дітей із затримкою розвитку, інвалідністю, атиповою формою поведінки, соціальними й емоційними труднощами тощо; дає можливість дітям стати повноправними й активними громадянами суспільства. Дослідниця Д. Катюженко стверджує, що використання раннього втручання в дитячих центрах і різноманітних програмах сприяє розвитку пізнавальних процесів, соціальних, емоційних і моторних навичок у дітей. Це важливо для їх подальшого навчання, адаптації до соціального середовища та взаємодії з навколишніми, дає змогу забезпечити належний розвиток дитини (Катюженко, 2023: 205–206).

Обговорення результатів. Компаративний аналіз теми мовленнєвого розвитку в контексті раннього логопедичного втручання дав змогу сформулювати чинні наукові підходи в сучасній логопедії, психології розвитку, педагогіці та психолінгвістиці:

1. Психолінгвістичний підхід – розглядає мовлення як психічну діяльність, що формується у взаємодії з оточенням. У центрі розгляду стоїть механізми породження й розуміння мовлення, формування мовних

операцій, взаємодія між мовленням і мисленням. Реалізація підходу відбувається завдяки аналізу мовленнєвого розвитку через етапи опанування мовних рівнів (фонетичного, лексичного, граматичного).

2. Психофізіологічний підхід – суть полягає у вивченні мовлення як функції мозку, що розвивається відповідно до дозрівання центральної нервової системи. Особлива увага приділяється тут коровим зонам мовлення, біоелектричній активності мозку, нейропсихологічним чинникам мовленнєвих порушень. Реалізація підходу відбувається через використовується органічного або функціонального генезу для діагностики мовленнєвих порушень.

3. Психолого-педагогічний підхід – розглядає мовлення як форму діяльності, що формується в процесі навчання й виховання. Підкреслюється роль дорослого у формуванні мовлення, значення соціального контексту й гри. Реалізація підходу відбувається через розроблення корекційних програм, спрямованих на мовленнєве навчання через педагогічну взаємодію.

4. Діагностико-корекційний (логопедичний) підхід – зосереджується на типології мовленнєвих порушень, способах їх діагностики та корекції. Пропонує структурований аналіз мовлення за такими компонентами: звуковимова, словниковий запас, граматичний лад, зв'язне мовлення. Підхід лежить в основі логопедичної практики в закладах дошкільної освіти і спеціальних центрах.

5. Інтерактивно-комунікативний підхід – наголошує на ролі живої взаємодії з дорослим у процесі становлення мовлення. Розвиток мовлення розглядається як наслідок занурення дитини в комунікативне середовище. Реалізація підходу відбувається через стимулювання мовлення завдяки діалогу, рольовій грі, читанню, побутовій взаємодії.

6. Біоекологічний підхід – вивчення розвитку мовлення в контексті взаємодії дитини з різними рівнями середовища, до яких входять родина, освітній простір, культура. Підхід використовується для комплексного аналізу впливу сімейного мікроклімату, соціальних факторів, медичного фону на мовленнєвий розвиток.

7. Компетентнісний підхід – мовлення оцінюється як одна з ключових компетентностей дитини, яка формується в процесі набуття досвіду, включаючи здатність до самовираження, комунікації, розуміння інструкцій тощо. У системі інклюзивної та дошкільної освіти є орієнтиром для формування індивідуальних освітніх траєкторій. На нашу думку, кожен із цих підходів має свої сильні сторони, які варто використовувати в процесі реалізації послуги.

Дослідниця А. Король влучно стверджує, що «раннє виявлення та діагностика мовленнєвих порушень є складним процесом, що вимагає спільних зусиль фахівців, батьків та держави. Подолання існуючих труднощів можливе лише за умов системного підходу, спрямованого на підвищення обізнаності, покращення доступності послуг, впровадження сучасних діагностичних інструментів та розвиток міждисциплінарної співпраці. Лише тоді раннє логопедичне втручання зможе реалізувати свій повний потенціал і забезпечити дітям з мовленнєвими порушеннями оптимальні умови для розвитку та соціалізації» (Король, 2025: 149). Невід'ємною частиною процесу раннього втручання є консультація логопеда. Консультування є спеціально організованим заходом, що має сприяти розумінню батьками того, що саме вони є тією рушійною силою, яка може допомогти власній дитині ще на ранніх етапах її розвитку (Бабич, Сенедяк, 2022: 212), стверджують фахівчині теми. Українські дослідниці О. Кас'яненко й Д. Джус стверджують, що «логопедичну роботу з профілактики мовленнєвих порушень у дітей раннього віку слід будувати з врахуванням основних положень спеціальної педагогіки в області раннього втручання (раннє цілеспрямоване й диференційоване «покрокове» навчання; використання специфічних методик, прийомів, засобів навчання; більш глибока диференціація та індивідуалізація навчання; обов'язкове включення батьків в розвиваючий процес)» (Кас'яненко, Джус, 2024: 100). Також варто зауважувати, що послуга раннє втручання є не ізольованою послугою, а, навпаки, стає найбільш ефективною при залученні психологічного, педагогічного й медичного компонентів.

Висновки. Мовленнєвий розвиток у ранньому віці є надзвичайно чутливим періодом для формування не лише мовленнєвої функції, а й загального психічного розвитку дитини, включаючи когнітивну, емоційну та соціальну сфери. Своєчасне логопедичне втручання на ранніх етапах дає змогу значною мірою запобігти ускладненню мовленнєвих порушень, зменшити ризик вторинних відхилень і сприяє успішній соціалізації дитини. Поєднання логопедичного, психологічного, педагогічного й медичного компонентів є найбільш ефективним для комплексної допомоги дітям з порушеннями мовлення в ранньому віці. Розвиток системи раннього втручання, включаючи логопедичний компонент, потребує не лише наукового підґрунтя, а й державної підтримки, міжвідомчої взаємодії та підвищення професійної компетентності фахівців. Перспективами подальших наукових розвідок є дослідження ефективності сімейно-орієнтованих моделей логопедичної допомоги, що передбачають активну участь батьків у процесі стимуляції мовлення, а також порівняльний аналіз міжнародного досвіду організації раннього логопедичного втручання з метою впровадження ефективних практик в українську систему підтримки розвитку дітей.

Література

- Бабич Н., Сенедяк Т. Особливості логопедичного консультування родин дітей раннього віку із груп ризику. *Спеціальна і інклюзивна освіта: проблеми та перспективи*. 2022. С. 211–215.
- Блеч А. Мовленнєвий розвиток дітей раннього переддошкільного віку як основний чинник становлення особистості. *Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру і війни* : матеріали IX Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології. Київ, 2023. С. 65–71.
- Долінчук І., Журбей Н. Раннє втручання запорука нормального розвитку дитини із ЗПР. *Вісник Освітньо-наукового центру сімейно-центрованих практик*. 2023. № 2. С. 127–129.
- Кас'яненко О., Джус Д. Раннє виявлення і основні напрями профілактики мовленнєвих порушень в перші роки життя дитини. *Освіта і наука*. 2024. Вип. 1(36). С. 98–112.
- Катюженко Д. Раннє втручання і діагностика: ключові аспекти здоров'я і благополуччя. *Освіта осіб з особливими потребами в умовах миру і війни* : матеріали IX Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології. Київ, 2023. С. 205–210.
- Король А. Особливості мультидисциплінарного підходу у діагностиці та корекції порушень мовлення. *Педагогічна наука і освіта XXI століття*. 2025. № 4. С. 143–155.
- Літвінова О.В. Мовленнєва діяльність – психолінгвістична проблема. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19 «Корекційна педагогіка та спеціальна психологія»*. 2013. Вип. 23. С. 343–346.
- Панченко Т., Заплатинська А. Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку. *Народна освіта*. 2018. Вип. 3. С. 12–18.
- Програма «Батьки за раннє втручання в Україні» / Всеукраїнське громадське об'єднання Національна асамблея людей з інвалідністю України. URL: <https://naiu.org.ua/programa-batky-za-rannye-vtruchannya-v-ukrayini/> (дата звернення: 21.07.2025).
- Слозанська Г., Горішна Н. Ефективність раннього втручання у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями раннього віку. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Том 11. № 10. С. 36–49. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-006>.
- Сухіна І., Риндер І., Скрипник Т. Психологічна модель раннього втручання для дітей з аутизмом : посібник. Київ-Чернівці : Букрек, 2017. 192 с.
- Черніченко Л. Характеристика та аналіз порушень мовленнєвого розвитку дітей раннього віку. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2023. Том 11. № 3. С. 47–51. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i3-007.

Speech development in the context of early speech therapy intervention**Sukhoviienko Nataliia**

PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences), Speech Therapist of the Highest Category,
deaf Educator, Certified Gestalt psychotherapist, speech therapist of the deaf clinic
Municipal non-profit enterprise "Cherkasy Regional Hospital of the Cherkasy Regional Council", Cherkasy,
Ukraine

Lytvyn Inna

PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences), Speech Therapist, Senior Lecturer
at the Department of Primary and Special Education
Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University, Cherkasy, Ukraine

The article highlights the features of early speech therapy intervention in situations of impaired speech development in early childhood. The relevance of the study lies in the fact that speech is one of the leading mechanisms of personality formation, therefore, impaired speech development at the early stages of ontogenesis is not only an individual problem of the child, but also a challenge for the educational system. The effectiveness of speech therapy directly depends on time: the earlier speech difficulties are identified and corrected, the greater the likelihood of full speech development and prevention of concomitant secondary deviations. The aim of the article is to scientifically substantiate approaches to studying the features of speech development in early childhood and to determine effective areas of speech therapy intervention for the purpose of timely prevention and correction of speech disorders. The methods of the study were comparative studies, analysis, systematization, comparison, which allowed analyzing the Ukrainian experience, highlighting key aspects and

systematizing the results. Scientific and practical tasks of studying speech development in conditions of early speech therapy intervention are formulated. The areas of child development that precede speech development are listed: physical, cognitive, social. The feasibility of the early intervention approach is proven due to the flexibility and adaptability of the brain at an early age. The three main theses of the early intervention service are highlighted: understanding the child's identity, the key role of early age, the importance of the immediate environment. The existing scientific approaches to the specified topic are identified: psycholinguistic, psychophysiological, psychological-pedagogical, diagnostic-correctional, interactive-communicative, bioecological, competence-based. The conducted study allowed us to draw the following conclusions: speech development at an early age is an extremely sensitive period for the formation of not only speech function, but also the general mental development of the child; timely speech therapy intervention at the early stages allows us to significantly prevent complications of speech disorders, reduce the risk of secondary deviations; the combination of speech therapy, psychological, pedagogical and medical components is the most effective; The development of the early intervention system requires state support, interagency cooperation and increasing the professional competence of specialists. The prospects of the research are to study the effectiveness of family-oriented models of speech therapy care, as well as a comparative analysis of international experience.

Keywords: early intervention, child development, speech, speech therapy influence, early development, child, targeted influence.

References

Babych, N., & Senediak, T. (2022). Osoblyvosti lohopedychnoho konsultuvannia rodyn ditei rannoho viku iz hrup ryzyku. Spetsialna i inkluzyivna osvita: problemy ta perspektyvy [Features of speech therapy counseling for families of young children from risk groups]. S. 211–215 [in Ukrainian].

Blech, A. (2023). Movlennievi rozvytok ditei rannoho pereddoshkilnoho viku yak osnovnyi chynnyk stanovlennia osobystosti [Speech development of early preschool children as a main factor in personality formation]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy v umovakh myru i viiny. Materialy IKh Mizhnarodnoho konhresu zi spetsialnoi pedahohiky ta psykholohii*. S. 65–71 [in Ukrainian].

Dolynchuk, I., & Zhurbei, N. (2023). Rannie vtruchannia zaporuka normalnoho rozvytku dytyny iz ZPR [Early intervention is the key to normal development of a child with SLD]. *Visnyk Osvitno-naukovoho tsentru simeino-tsentrovanikh praktyk*. № 2. S. 127–129 [in Ukrainian].

Kasianenko, O., & Dzhus, D. (2024). Rannie vyivlennia i osnovni napriamy profilaktyky movlennievych porushen v pershi roky zhyttia dytyny [Early detection and main directions of prevention of speech disorders in the first years of a child's life]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Osvita i nauka»* [Elektronnyi resurs], Vyp. 1(36). S. 98–112 [in Ukrainian].

Katiurzenko, D. (2023). Rannie vtruchannia i diahnostyka: kluchovi aspekty zdorov'ia i blahopoluchchia [Early intervention and diagnostics: key aspects of health and well-being]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy v umovakh myru i viiny. Materialy IKh Mizhnarodnoho konhresu zi spetsialnoi pedahohiky ta psykholohii*, S. 205–210 [in Ukrainian].

Korol, A. (2025). Osoblyvosti multidystyplinarnoho pidkhodu u diahnostytsi ta korektsii porushen movlennia [Peculiarities of a multidisciplinary approach in the diagnosis and correction of speech disorders]. *Pedahohichna nauka i osvita KhKhI stolittia*, № 4, S. 143–155 [in Ukrainian].

Litvinova, O.V. (2013). Movlennieva diialnist – psykholingvistychna problema [Speech activity is a psycholinguistic problem]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriya 19 : Korektsiina pedahohika ta spetsialna psykholohiia*. Vyp. 23. S. 343–346 [in Ukrainian].

Panchenko, T., & Zaplatynska, A. (2018). Rannie vtruchannia yak systema kompleksnoi dopomohy ditiam rannoho ta doskilnoho viku [Early intervention as a system of comprehensive assistance to children of early and preschool age]. *Narodna osvita*. Vyp. 3. S. 12–18 [in Ukrainian].

Prohrama «Batky za rannie vtruchannia v Ukraini» [Program «Parents for early intervention in Ukraine»]. *Vseukrainske hromadske obiednannia Natsionalna asambleia liudei z invalidnistiu Ukrainy*. Retrieved from: <https://naiu.org.ua/programa-batky-za-rannye-vtruchannya-v-ukrayini/> (data zvernennia: 21.07.2025) [in Ukrainian].

Slozanska, H., & Horishna, N. (2023). Efektyvnist rannoho vtruchannia u roboti z ditmy z movlennievymy porushenniamy rannoho viku [The effectiveness of early intervention in working with children with early speech disorders]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, Tom 11, № 10. S. 36–49. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-006> [in Ukrainian].

Sukhina, I., Rynder, I., & Skrypnyk, T. (2017). *Psykhologichna model rannoho vtruchannia dlia ditei z autyzmom* [Skrypnyk T. Psychological model of early intervention for children with autism: a manual]. posibnyk. Kyiv-Chernivtsi: «Bukrek», 192 s. [in Ukrainian].

Chernichenko, L. (2023). *Kharakterystyka ta analiz porushen movlennievoho rozvytku ditei rannoho viku* [Characteristics and analysis of speech development disorders in early childhood]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*, Tom 11, № 3. S. 47–51. DOI: 10.31110/2616-650X-vol11i3-007 [in Ukrainian].

Received: July 28, 2025

Accepted: September 13, 2025

Published: October 21, 2025